

ЕМОЦІЙНО-МОТИВАЦІЙНА СФЕРА ДІТЕЙ ІЗ ДИТЯЧИМ ЦЕРЕБРАЛЬНИМ ПАРАЛІЧЕМ

У статті представлено результати дослідження мотиваційно-поведінкових реакцій та емоційної сфери дітей молодшого шкільного віку з ДЦП порівняно з учнями ЗОЛІ такого ж віку. Виявлено середні показники мотиваційної складової, позитивне ставлення дітей даної групи до відвідування школи, що може передбачати достовірно високу навчальну ефективність. Емоційна складова визначила наявність тривоги, страху, проблем у стосунках з однолітками, які негативно позначаються на розвитку пізнавальних процесів.

Ключові слова: психофізичні вади розвитку, мотивація, поведінкові реакції, емоційна сфера, тривожність, страх.

Однією з найпоширеніших і вельми серйозних педагогічних проблем є проблема емоційної нестійкості, неврівноваженості молодших школярів.

У школі відбувається стандартизація умов життя дитини і в результаті виявляється безліч відхилень в її поведінці: гіперзбудливість, гіпердинамія або, навпаки, виражена загальмованість. Ці відхилення лягають в основу дитячих страхів, знижують вольову активність дитини, викликають в неї пригноблені стани тощо [7].

Вплив емоцій на пізнавальні процеси в дітей молодшого шкільного віку є значущим. Емоції можуть сприяти розвитку одних пізнавальних процесів та гальмуванню інших [3].

Дитина, яка перебуває в емоційно нейтральному стані, реагує на предмети залежно від їх значущості. Отже, розвиток емоційної сфери є необхідним компонентом виховання з раннього дитинства. Емоції впливають на всі компоненти пізнання. Пізнавальна потреба пов'язана також із мотиваційно-поведінковою сферою. Але розвиток пізнавальної потреби є неоднаковим в різних дітей: у деяких вона виражена яскраво і носить «теоретичний напрям», в інших — сильніше виражена практична орієнтація, у третіх — вона взагалі слабка [1].

Для формування пізнавальної мотивації велике значення має сам процес навчальної діяльності. Любов до діяльності — передумова інтересу, але не сам пізнавальний процес і тут як мотив нерідко виступає прагнення до конкретного результату (похвала, отримання певного статусу в групі). Іншим мотивом стає прагнення

оволодіти самим процесом діяльності, яка згодом може викликати інтерес до теорії, до набуття знання, до діяльності [4].

Дещо інакше питання емоційно-мотиваційного розвитку розглядаються у дітей із порушенням опірно-рухового апарату. У дітей із дитячим церебральним паралічем (ДЦП) є порушення рухової сфери. Як правило, вони поєднуються з порушеним психічним розвитком, який має різну глибину ураження. Ці порушення пов'язані з одержаною травмою (до пологів, під час пологів або в ранньому віці) головного або спинного мозку і зумовлені змінами нервової системи при невідновленому мозковому кровообігу.

Емоційна сфера, за яку відповідає лімбічна система, має внутрішньомозкові зв'язки з лобними долями (рухова сфера), пошкодженими під час пологової травми, що засвідчує порушення емоційного сприйняття ще на ранніх етапах розвитку дитини з ДЦП.

Дітям із ДЦП властива реакція тривожності та невпевненості, психічної загальмованості, неспроможність до надмірного розумового навантаження. Характерним для даної категорії дітей є розгальмованість з роздратованою слабкістю, афективні спалахи. Зрозуміло, що і в мотиваційному компоненті дітей з ДЦП будуть спостерігатися певні порушення.

Заданими О. Мастюкової, аналіз мотиву вчинку для даних дітей виявляється недоступним, а його оцінка здійснюється на основі «ефекту дії», причому досить повільно. Проте навчальна мотивація має велике значення під час навчання у початкових класах [6].

Наведені дані досліджень деяких авторів щодо оцінки адаптації до навчального навантаження дітей із ДЦП свідчать про високі показники тривожності та фрустрованості [5].

Вивчення емоційно-мотиваційної сфери підлягає застосуванню різноманітних методик, результати яких дають змогу визначити комплексну реакцію дитини, і тому однозначних індикаторів у даному випадку не спостерігається.

У зв'язку з невеликою кількістю наукових даних, які стосуються емоційного розвитку дітей із ДЦП, було проведено дослідження стану емоційно-мотиваційної сфери учнів молодших класів із ДЦП різних клінічних форм у кількості 67 осіб віком 7,3–10 років. Групу контролю становили учні молодших класів ЗОШ у кількості 164 учня такої ж вікової категорії.

Досліджувався рівень сформованості мотивації щодо навчальної діяльності.

Групу дітей із ДЦП було поділено на підгрупи щодо типу нервових процесів, які розподілилися таким чином, як це подано у табл. 1.

Таблиця 1 — Типи НС в досліджуваній групі

Група	ТипНС			
	сильний	середній	нижче від середнього	слабкий
Діти із ДЦП, п = 67	16,41% (П)	52,24% (35)	16,41% (11)	14,93% (10)
Діти ЗОШ, п = 164	6,71% (П)	46,31% (76)	21,95% (36)	25% (41)

За даними табл. 1, найбільший відсоток серед дітей із ДЦП становить підгрупа дітей із середнім типом нервових процесів — 52,24% (35 осіб), що може свідчити про потенційні можливості даного типу щодо навчальної діяльності за умови застосування правильних корекційних програм.

Відповідно до типів НС і було проведено анкетування даної групи дітей щодо мотивації до відвідування школи (табл. 2).

Із даних табл. 2 видно подібність показників дітей із ДЦП сильного типу НС до показників аналогічної групи дітей ЗОШ. Лише у підгрупі дітей ЗОШ зі слабким типом нервових процесів показник мотивації знижений до $16,34 \pm 1,58$ і перебуває в межах середніх показників (від 11 до 19 балів), як і в інших підгрупах дітей із ДЦП відповідно: середній тип — $18,83 \pm 1,2$, нижче від середнього — $12,36 \pm 0,75$ та $12,1 \pm 1,33$ — у підгрупі дітей із слабким типом нервових процесів.

Згідно із середніми показниками даних мотивації, більшість дітей із ДЦП позитивно налаштовані на відвідування школи, що може передбачати достовірно високу навчальну активність. Серед них високу мотиваційну активність виявлено в 10,45% (7 осіб), достатню — в 32,8% (22 особи), середню — в 20,9% (14 осіб), нижче від середньої — в 21 особи, що становить 31,3% і лише в 3 осіб — низьку, що відповідно 4,48%. Тобто лише в трьох учнів спостерігалося негативне ставлення до школи і в цієї ж кількості дітей було зафіксовано слабкий тип нервової діяльності.

В експериментальній групі у підгрупі із сильним типом нервових процесів перевага мотивації щодо відвідування школи віддавалася комунікативній спрямованості. У підгрупах із середнім, нижче від середнього та слабким типами нервової діяльності мотиваційний компонент відображав соціально-нормативну спрямованість. Третє місце займала пізнавальна діяльність і мотив досягнень, а також емоційний характер мотивації.

Таблиця 2 — Показники мотивації досліджуваних груп

Групи	Тип НС	Номер питання анкети										Середні дат
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
Діти 3 ДЦП, п = 67	Сильний, п = 11	2,1 + 0,3	2,45 + 0,62	2,64 + 0,55	2,45 + 0,62	2,27 + 0,68	2,45 + 0,62	2,64 + 0,55	2,64 + 0,55	2,64 + 0,55	2,64 + 0,55	24,91 + 1,63
	Середній, п = 35	2,83 + 0,2	2,14 + 0,34	2,2 + 0,66	1,86 + 0,35	2,1 + 0,35	1,8 + 0,37	1,91 + 0,4	1,4 + 0,31	1,4 + 0,31	1,2 + 0,73	18,83 + 1,26
	Нижче від середнього 11	2,64 + 0,55	2,0 + 0,8	0,91 + 0,2	0,73 + 0,32	0,55 + 0,36	1,18 + 0,4	0,73 + 0,61	1,64 + 0,76	1,18 + 0,66	0,82 + 0,27	12,36 + 0,75
	Слабкий, п = 10	2,2 + 0,74	1,3 + 0,9	1,0 + 0,58	1,0 + 0,58	0,9 + 0,23	1,2 + 0,45	0,9 + 0,23	1,4 + 0,6	1,2 + 0,45	1,0 + 0,58	12,1 + 1,33
Діти ЗОШ п-164	Сильний, п = 11	2,82 + 0,41	2,64 + 0,55	2,82 + 0,41	2,64 + 0,55	2,64 + 0,55	2,82 + 0,41	2,64 + 0,55	2,64 + 0,55	2,64 + 0,55	2,55 + 0,7	26,82 + 1,97
	Середній, п = 76	2,7 + 0,18	2,54 + 0,2	2,51 + 0,2	2,05 + 0,23	1,42 + 0,21	1,82 + 0,24	2,16 + 0,24	2,03 + 0,24	2,32 + 0,23	2,37 + 0,22	21,96 + 0,93
	Нижче від середнього, п = 36	2,56 + 0,29	2,42 + 0,33	2,44 + 0,33	2,19 + 0,37	1,5 + 0,36	1,86 + 0,35	2,08 + 0,38	2,19 + 0,35	1,75 + 0,35	1,92 + 0,36	20,92 + 1,66
	Слабкий, п = 41	2,02 + 0,32	1,71 + 0,32	1,49 + 0,33	1,37 + 0,32	1,24 + 0,27	1,44 + 0,29	1,88 + 0,32	1,39 + 0,28	1,83 + 0,34	1,98 + 0,32	16,34 + 1,58

Таблиця 3 — Поведінка дітей з ДЦП за Ю.З.Гільбухом

Ціла		Концентрація уваги	Опір невдачам	Ставлення до труднощів	Поведінка	Виконання завдань без ознак напруження	Працездатність	Комунікабельність	Відповідальність	Конфліктність	Сума балів
Діти ДЦП п = 67	Сильний, п = 11	3,45 + 0,35	3,73 + 0,54	3,27 + 0,6	3,36 + 0,45	3,45 + 0,35	3,36 + 0,62	2,73 + 0,6	3,36 + 0,45	2,64 + 0,76	29,27 + 2,49
	Середній, п = 35	2,71 + 0,42	2,86 + 0,4	2,74 + 0,42	2,63 + 0,4	2,66 + 0,35	2,66 + 0,37	2,51 + 0,39	2,49 + 0,37	2,17 + 0,34	22,94 + 2,61
	Нижче від середнього, п = 17	2,91 + 0,63	3,0 + 0,79	2,55 + 0,7	2,82 + 0,79	2,55 + 0,82	2,91 + 0,47	2,45 + 0,62	2,55 + 0,76	2,64 + 0,69	25,18 + 5,79
	Низький, п = 10	3,1 + 0,79	3,4 + 0,61	3,0 + 0,67	2,9 + 0,71	3,3 + 0,59	3,2 + 0,74	3,3 + 1,01	3,1 + 0,63	2,7 + 0,76	27,2 + 3,64
Учні ЗОШ п = 164	Сильний, п = 11	3,27 + 0,68	3,36 + 0,75	3,27 + 0,44	3,55 + 0,63	2,73 + 0,44	3,0 + 0,67	3,36 + 0,34	3,64 + 0,86	3,45 + 0,86	29,36 + 4,89
	Середній, п = 76	2,93 + 0,24	2,84 + 0,24	2,84 + 0,26	2,83 + 0,25	2,95 + 0,24	2,75 + 0,25	3,05 + 0,19	2,91 + 0,24	2,62 + 0,29	25,66 + 2,02
	Нижче середнього, п = 17	2,86 + 0,36	2,61 + 0,41	2,69 + 0,37	2,56 + 0,41	2,44 + 0,34	2,64 + 0,38	2,72 + 0,37	2,86 + 0,4	2,97 + 0,74	23,69 + 3,03
	Низький п = 41	3,22 + 0,3	3,02 + 0,29	3,05 + 0,31	3,07 + 0,32	3,09 + 0,35	3,02 + 0,32	3,07 + 0,26	2,98 + 0,37	2,71 + 0,41	27,68 + 2,72

Поряд із мотиваційним компонентом визначалася поведінка дітей за Ю. З. Гільбухом (1992), оцінювана за п'ятибальною системою. Для аналізу поведінкових реакцій було складено таблицю якостей групи дітей із ДЦП та контрольної групи дітей ЗОШ відповідно до сили нервових процесів, (табл. 3).

Поряд із мотиваційним компонентом визначалася поведінка дітей за Ю. З. Гільбухом (1992), оцінювана за п'ятибальною системою. Для аналізу поведінкових реакцій було складено таблицю якостей групи дітей із ДЦП та контрольної групи дітей ЗОШ відповідно до сили нервових процесів, (табл. 3).

Виходячи з даних таблиці щодо поведінкових якостей, можна зазначити, що дії дітей всіх типів із ДЦП показали високі результати, які практично мало відрізнялися від показників поведінкових реакцій дітей контрольної групи, що свідчить про бажання дітей даної групи щодо набуття шкільних знань і навичок.

Тобто, виходячи з проведених методик, можна певною мірою судити про можливість навчальної діяльності дітей експериментальної групи.

Виходячи з даних табл. 3 щодо поведінкових якостей, можна зазначити, що дії дітей всіх типів із ДЦП представили високі результати, які практично мало відрізнялися від показників поведінкових реакцій дітей контрольної групи, що свідчить про бажання дітей даної групи стосовно набуття шкільних знань і навичок.

Емоційна сфера дітей із ДЦП сильно відрізняється від емоцій дітей ЗОШ. Були проведені дослідження емоційної сфери дітей із ДЦП та групи контролю за методиками Ч. Д. Спілберга, О. Р. Лурії та Філіпса. Одержані дані розподілилися наступним чином. Табл. 4.

Одержані результати за методикою Філіпса були достовірно різними, особливо у підгрупах дітей із сильним типом НС ($78,64 \pm 5,01$), в дітей із ДЦП та $52,27 \pm 4,83$ в учнів ЗОШ., що становило $p < 0,01$ в обох завданнях.

В той же час за даною методикою в усіх інших підгрупах контрольної та експериментальної груп не відмічено достовірної різниці в показниках, що свідчить про подібність емоційного стану обох груп.

Особистісна тривожність за методикою Ч. Д. Спілберга показала подібність стану тривожності в усіх підгрупах експериментальної групи порівняно з групою контролю, але кількісні показники не мали достовірної різниці. Помірна особистісна тривожність в підгрупі із сильним типом нервових процесів становила 9,1% в дітей із ДЦП та 18,2% в учнів ЗОШ. Висока особистісна активність спостерігалася в 81,8% в учнів з ДЦП та в 90,9% випадків в учнів ЗОШ.

Таблиця 4 – Стан емоційної сфери дітей із ДЦП та дітей контрольної групи

групи	Тип НС	методики						
		Ч. Д. Спілберга		Філіпса		О. Р. Лурія		
		Особистісна тривожність	Ситуативна тривожність	Розбіжність по тестах	Збіги по тестах	Завдання 1	Завдання 2	Завдання 3
Діти з ДЦП, п п = 67 п = 60	Сильний, п = 11	51,91 ± 4,33	50,64 ± 4,77	64,1 ± 6,86	78,64 ± 5,01	1,64 ± 0,34	2,1 ± 0,21	2,64 ± 0,34
	Середній, п = 35	58,43 ± 2,78	54,06 ± 2,93	78,14 ± 3,0	71,86 ± 2,54	1,46 ± 0,18	2,06 ± 0,12	2,46 ± 0,18
	Нижче від середнього, п = 11	58,82 ± 4,78	53,91 ± 5,2	76,82 ± 6,42	72,27 ± 5,49	1,45 ± 0,35	2,0 ± 0	2,27 ± 0,31
	Слабкий, п = 10	67,4 ± 5,07	57,2 ± 5,1	75,0 ± 5,6	75,5 ± 6,4	1,4 ± 0,37	2,0 ± 0	2,5 ± 0,38
Учні ЗОШ П-164	Сильний, п = 11	49,73 ± 2,96	48,36 ± 4,59	75,45 ± 6,95	52,27 ± 4,83	1,82 ± 0,41	2,82 ± 0,27	2,82 ± 0,27
	Середній, п = 76	55,76 ± 1,47	53,93 ± 1,79	72,83 ± 1,78	71,78 ± 2,66	1,51 ± 0,12	2,17 ± 0,09	2,31 ± 0,16
	Нижче від середнього, п = 36	57,56 ± 2,77	53,97 ± 2,75	78,75 ± 2,57	74,72 ± 3,1	1,36 ± 0,17	1,94 ± 0,07	2,31 ± 0,16
	Слабкий, п = 41	64,46 ± 2,39	54,39 ± 1,99	72,8 ± 2,9	72,93 ± 3,41	1,41 ± 0,15	1,88 ± 0,15	2,37 ± 0,2

Ситуативна тривожність представлена подібними даними, які не мали достовірності, але були в деяких підгрупах вищі у дітей із ДЦП. Ситуативна помірно виражена тривожність була в учнів ЗОШ визначена в 27,3% випадків, в учнів з ДЦП — у 18,2 % випадків. Решту випадків в обох підгрупах становила висока ситуативна тривожність.

Підгрупа із середнім типом нервових процесів у групі дітей із ДЦП показала 100%-ну високу тривожність, тоді як у групі контролю в 2,6% учнів спостерігалася помірно виражена особистісна тривожність, а висока становила 97,4%. Ситуативна тривожність в даній підгрупі дітей була більше виражена в дітей із ДЦП: вона склала 11,4% — помірна (в дітей ЗОШ — 9,2%) та 88,6% — висока (в контролі — учні ЗОШ — 90,8%).

Підгрупа учнів з типом нервових процесів нижче від середнього представила в обох групах 100%-ну високу особистісну тривожність, а ситуативна розподілилася таким чином: помірно виражена в 8,3 % випадків в дітей контрольної групи та 9,1 % — в учнів із ДЦП, а висока тривожність становила відповідно 91,7 % в учнів ЗОШ та 90,9 % в учнів із ДЦП.

Учні із слабким типом нервових процесів показали у 100% виражену як особистісну, так і ситуативну тривожність в обох групах досліджуваних.

За методикою О. Р. Лурія, оцінювали результати за трьома окремими завданнями за трибальною системою. Перше завдання учні із сильним типом нервових процесів виконували важко, тому підгрупа із ДЦП представила лише результати на 1 бал 36,4 % (4 особи) і на 2 бали — 63,6 % (7 осіб), тоді як коли учні подібної підгрупи ЗОШ показали дещо вищий результат: 27,3% (3 особи) — 1 бал, 63,6 % (7 осіб) — 2 бали та 1 особа — 9,1 % -3 бали. За другим завданням учні даної підгрупи експериментальної групи представили значно нижчий від контролю результат, а саме: учні із ДЦП на 2 бали — 90,9% (10 осіб) та на 3 бали -9,1% (1 особа), тоді як учні ЗОШ на 2 бали- 18,2% (2 особи) та 88,6% (9 осіб) — на 3 бали. Третє завдання виявилось для обох груп найцікавішим, у зв'язку з чим і результат одержаний вищий: 2 бали в 36,4% та 3 бали — у 63,6% у дітей із ДЦП та відповідно 9,1% та 90,9% — в учнів ЗОШ.

Учні в підгрупі з середнім типом нервових процесів представили відповіді лише на 1 бал (54,3%) та на 2 бали (45,7%), тоді як учні групи контролю показали дещо вищі результати: на 1 бал — 51,3%, на 2 бали — 46,1% і на 3 бали — 2,6%. За другим завданням результати

розподілилися таким чином: у дітей з ДЦП на 1 бал — 2,8%, на 2 бали — 8,6%, на 3 бали — 88,6 %; у групі контролю на 1 бал відповідей не було, на 2 бали виконали завдання 82,9% учнів та на 3 бали — 17,1%, що свідчить про більш однорідну групу, ніж в учнів із ДЦП. Третє завдання в обох підгрупах викликало позитивні емоції, що представлено такими даними: на 2 бали виконали завдання 54,3% учнів із ДЦП та 32,9% учнів ЗОШ, на 3 бали — відповідно 45,7% учнів із ДЦП та 67,1% учнів ЗОШ.

Підгрупа дітей із типом нервових процесів нижче від середнього показала цікаві результати. Перше завдання діти ЗОШ даної підгрупи виконали гірше, ніж діти з ДЦП, а саме: 1 бал одержали 63,9% учнів ЗОШ та 54,5% учнів з ДЦП, 2 бали — відповідно 45,5% учнів із ДЦП та 36,1% учнів ЗОШ. Друге завдання дана підгрупа виконала краще також у групі з ДЦП: 100% учнів одержали по 2 бали за завдання, в групі ЗОШ 1 бал одержали 5,6% учнів та 94,4% одержали по 2 бали. Третє завдання, яке виконували дані підгрупи, представило майже подібні результати як в експериментальній, та і в контрольній групах, а саме 72,7% по 2 бали в групі дітей із ДЦП та 72,2% в групі дітей ЗОШ, по три бали одержали 27,3% учнів із ДЦП та 27,8% учнів ЗОШ.

Слабкий тип нервових процесів показав подібність результатів дослідження: за першим завданням 1 бал одержали 60% — учні з ДЦП та 58,5% - учні ЗОШ; 2 бали - в 40% учнів із ДЦП та 41,5% учнів ЗОШ. Друге завдання на 1 бал виконали 17,1% учнів ЗОШ, тоді як учні з ДЦП виконали 100% завдання на 2 бали, а учні ЗОШ 2 бали одержали у 78% випадків та 4,9% одержали 3 бали за завдання. Результати третього завдання розподілилися таким чином: у групі ЗОШ — 1 бал — 7,3% випадків, 2 бали — 48,8% випадків та 43,9 % — 3 бали; у групі з ДЦП 50% випадків одержали 2 бали та у 50% випадків — 3 бали. Тобто третє завдання викликало позитивне ставлення до результатів діяльності.

Із наведеного випливає, що всі використані методики показали наявність загального неспокою в дітей обох груп, стану тривоги, страху в ситуації перевірки знань, проблеми та страхи у стосунках з однолітками та вчителями.

Тривожність в дітей не дає можливості їм бути лідером, оскільки діти не впевнені в собі, замкнені, мало спілкуються. У взаємовідносинах з однолітками виникає почуття напруження та тривоги, а значить — неповноцінності, яка призводить до ізоляції, відчуженості. Такий стан емоційної сфери дітей негативно позначається на розвитку пізнавальних процесів, оскільки невпевненість у своїх

силах породжує негативне ставлення до дітей, до людей, до вчителів, а значить — і до навчання.

В статті представлені результати дослідження мотиваційно-поведенческихреакцій и емоциональной сфери детей младшего школьного возраста с ДЦП в сравнении с учениками ЗОШ того же возраста. Выявлены средние показатели мотивационной составляющей, положительное отношение детей данной группы к посещению школы, которая может предусматривать достоверно высокую учебную эффективность. Эмоциональная составляющая определила наличие тревоги, страха, проблем в отношениях с ровесниками, которые отрицательно влияют на развитие познавательных процессов.

Ключевые слова: психофизические недостатки развития, мотивация, поведенческие реакции, эмоциональная сфера, тревожность, страх.

The research of the motivated behavioral responses and emotional sphere of the primary schoolchildren with the children cerebral paralysis in comparison with the pupils of the general secondary schools of the same age is considered in the article. The average indices of the motivated constituent, the children's positive attitude of this group to the school attendance which means the exactly high educational efficiency are revealed in the article too. The emotional constituent defines the presence of anxiently, fear, problems with the coeval relationships which negative influence on the cognitive process of development.

Key words: psycho-physical defect of development, motivation, behavioral, responses, emotional sphere, anxiently, fear.

Література

1. *Абрамова Г. С.* Возрастная психология: учеб. пособие для студентов вузов. — М. : Издательский центр «Академия», 1999. — 672 с.
2. *Буфетов Н. М.* Уровни развития нравственных убеждений учащихся вспомогательной школы // Коррекционно-восстановительная работа с учащимися во вспомогательной школе: темат. сб. тр. — Алма-Ата, 1991. — С. 24-30.
3. *Ильин Е. П.* Психология воли. — С-Петербург — Москва — Харьков — Минск, 1986. - 367 с.
4. *Лоскутова Т. Д.* Эмоции, речь и активность мозга ребенка. — М. : Педагогика, 1991. — 231 с.

5. *Мамайчук И. И., Яковлев Н. М., Пятаков Г. В.* Психофизиологическая оценка адаптации к учебным нагрузкам у подростков с церебральным параличом // Дефектология. — 1991. — № 2. — С. 22—26.

6. *Мастюкова Е. М.* Развитие познавательной деятельности у детей с церебральными параличами // Дефектология. — 1976. — № 3. — С. 19—26.

7. *Обухова Л. Ф.* Детская возрастная психология: учеб. пособие для студентов вузов. — М. : Педагогическое общество России, 1999. — 442 с.

УДК 159.954

Л. М. Івашенко,
аспірантка

АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМА РОЗВИТКУ ШКОЛЯРА ЯК ТВОРЧОЇ ІНДИВІДУАЛЬНОСТІ

У статті відмічено, що проведення дослідження розвитку школяра як творчої індивідуальності є актуальною проблемою сьогодення. Відповідно до результатів проведеного дослідження визначено фактори й умови, які позитивно впливають на розвиток дитини шкільного віку як творчої індивідуальності. Запропоновано застосування спеціалізованих курсів з метою розвитку креативності вчителів та майбутніх педагогічних працівників.

Ключові слова: індивідуальність, розвиток індивідуальності, креативність, здібності, творча індивідуальність.

Постановка проблеми. На сучасному етапі перед педагогами, психологами стоїть вельми важлива проблема оптимізувати перебіг розвитку учня як творчої індивідуальності. Приєднання України до Болонського процесу потребує вирішення стратегічних завдань розвитку освіти: її модернізації, коригування спрямованості освітнього процесу тощо. Світовим процесом, до якого залучені всі високорозвинуті країни, є впровадження інклюзивного навчання, інтегрування дітей із порушеннями психофізичного розвитку у загальноосвітні навчальні заклади, тому що кожна дитина має право здобути якісну освіту. Існуюча освітня модель середньої школи недостатньо розвиває творчий потенціал школярів. У зв'язку з цим вагомості набирає питання визначення адекватних методик, які можуть бути використані для діагностики творчого зростання дітей шкільного віку, визначення факторів та умов, які сприятимуть досягненню позитивних результатів в оптимізації розвитку школярів як творчих індивідуальностей.